

10 jaar stadsvogelbescherming: denken en doen

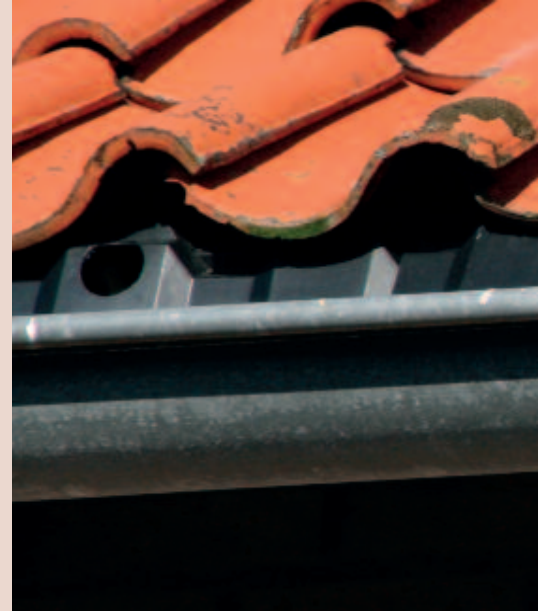
Het nieuws in 2004 dat de Huismus (*Passer domesticus*) op de Rode Lijst kwam, was even onwaarschijnlijk als verrassend. De sterke achteruitgang van de Huismus genereerde landelijke media-aandacht en agendeerde de noodzaak voor een beschermingsprogramma voor stadsvogels. In 2005 lanceerde Vogelbescherming Nederland het Actieplan Huismus als opmaat voor het Actieplan Stadsvogels, dat gepresenteerd werd tijdens de eerste Stadsvogelconferentie in april 2006. Het actieplan had een tweeledige doelstelling: de stad als leefgebied voor vogels verbeteren én een groeiend aantal mensen enthousiasmeren voor de bescherming van vogels door het bieden van persoonlijk handelingsperspectief. In dit artikel beschrijven wij hoe, op basis van de huidige kennis van de stad als leefgebied voor vogels, de beschermingsfilosofie van Vogelbescherming Nederland wordt toegepast. Met andere woorden, wat is er de afgelopen tien jaar in gang gezet en wat kan iedereen bijdragen aan de stad als leefgebied voor vogels.

Het stedelijk gebied als leefgebied voor vogels

Verstedelijking draagt bij aan het verlies van biodiversiteit in algemene zin (Aronson et al., 2013). Echter, de verandering van het landschap heeft in de loop van de eeuwen ook kansen geboden en sommige vogelsoorten hebben daarvan geprofiteerd. Zo wijzen verschillende studies op de hoge vogelrijkdom van het stedelijk gebied (Blair, 1996; Marzluff et al., 2001). Voor veel vogelsoorten is het stedelijk milieu vaak niet het ideale, maar juist een uitdagend leefgebied. Wij dienen ons ervan bewust te zijn dat de vogels de stad niet zien als stad; zij kijken door een 'vogelbril' naar onze steden en keuren onze steden als geschikt of ongeschikt biotoop. Vogels bepalen de keuze van hun leefgebied op drie basale voorwaarden: is er voldoende voedsel voor de volwassen dieren en voor de opgroeiende jongen, is er een geschikte plek om zich voort te planten en is het er voldoende veilig. Wanneer aan deze voorwaarden wordt voldaan, kan een vogelsoort zich succesvol

vestigen. De mate waarin een vogel de stad ervaart als geschikt leefgebied, is de (mis)match tussen de habitatvoorkeuren van de soort en de som van menselijke keuzes om de stad op een bepaalde manier te ontwikkelen en te gebruiken (Sneep et al., 2015). In dit artikel beschouwen wij het stedelijk gebied als het complete mozaïek van landschappen binnen de grenzen van de bebouwde kom.

'De stad' beschrijven als één uniform vogelbiotoop doet geen recht aan de complexiteit en diversiteit van het stedelijk milieu. De ene vogelsoort voelt zich thuis in de oude stad; een andere gedijt weer het best op een bedrijventerrein (Louwe Kooijmans, 2014). Het in 2007 door Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland opgestarte Meetnet Urbane Soorten (MUS; Schoppers et al., dit nummer) leverde nieuw inzicht in de bebouwde kom als leefgebied voor vogels. De volgende drie ruimtelijke factoren blijken bepalend te zijn voor het voorkomen van soorten en aantallen vogels in de bebouwde

kom: ligging in Hoog of Laag Nederland, leeftijd van de bebouwing en de aard van de bebouwing (open versus gesloten huizenblokken). Op grond van deze karakteristieken zijn zeven wijktypen te onderscheiden, en daarnaast de bedrijventerreinen en stadsparken (tabel 1). Deze laatste twee wijktypen zijn apart onderscheiden, omdat hun stedelijke functie zo'n eenduidig en dominant ruimtebeslag kent, dat deze voor vogels eveneens onderscheidend zijn. Daarnaast verschilt de samenstelling van de vogelgemeenschap in deze negen wijktypen tussen de zandgronden van Hoog Nederland en de klei- en veengebieden van Laag Nederland. Dat maakt dat we in totaal 18 verschillende wijktypen kunnen onderscheiden.

De vraag is welke vogelsoorten komen in welke wijktypen voor en waarom? En hoe kunnen we bijdragen aan hun bescherming? Om daar in algemene zin iets over te zeggen is de gangbare indeling van vogelsoorten in families niet de meest bruikbare vorm. Daarom introduceerden we een andere indeling: de stadsvogelgildes. Deze gildes groeperen de verschillende vogelsoorten naar voornaamste nestplaatskeuze en broedbiotoop. De zeven belangrijkste stadsvogelgildes zijn: huizenbroeders, (half)-holenbroeders, struikvogels, boomvogels, tuin & parkvogels, water & moerasvogels en pioniers (Louwe Kooijmans, 2014). Zowel de bouwperiode als de aard en leeftijd van de beplanting zijn van grote invloed op de samenstelling van de vogelbevolking.

	Wijktype	Omschrijving
01	Historische kern	Oude binnensteden en dorpskernen gebouwd vóór 1900
02	Arbeiderswijk	Vooroorlogse woonwijken met gesloten huizenblokken
03	Tuinwijk	Vooroorlogse woonwijken met open huizenblokken
04	Uitbreidingswijk	Naoorlogse woonwijken met gesloten huizenblokken
05	Het nieuwe bouwen	Naoorlogse woonwijken met open huizenblokken
06	Vinex en stedelijke vernieuwing	Nieuwbouw na 1990 met gesloten huizenblokken
07	Moderne nieuwbouw	Nieuwbouw na 1990 met open huizenblokken
08	Bedrijventerrein	Gebieden met kantoren, loodsen, industrie en andere bedrijfsgebouwen
09	Stadspark	Stadsparken, inclusief begraafplaatsen en sportvelden

Tabel 1. De negen wijktypen die voor stadsvogels worden onderscheiden, zoals beschreven in Stadsvogels in hun Domein (KNNV, 2014). Alle types kennen twee varianten: een in Hoog Nederland (zandgronden) en een in Laag Nederland (klei- en veengebieden).

Foto 1. Mannetje Huismus zingend in nestopening van het prototype van de Vogelvide in Noordwijk. Tijdens de ontwikkelfase van de vogelvide werd gedurende twee broedseizoenen in vier verschillende gemeentes (Alkmaar, Amsterdam, Hardenberg en Noordwijk) een prototype getest. Na twee jaar bleek dat op twee van de vier testlocaties, en later zelfs op drie van de vier testlocaties, de Huismus in staat was om jongen groot te brengen in de Vogelvide. Op basis van dit experiment is het prototype ontwikkeld tot een volwaardig bouwproduct. De Vogelvide is ontwikkeld in nauwe samenwerking met erkende productontwikkelaars uit de bouwsector. Op de BouwRai van 2008 werd het eerste exemplaar onthuld door minister Vogelaar (foto: Hein Verkade).

De leeftijd van de bebouwing uit zich door de eeuwen heen in veranderende bouwstijlen en ideeën over stadsuitbreiding en stadsplanning. Het is opvallend hoe deze perioden samenvallen met mijlpalen in de ruimtelijke ordening van Nederland. De invoering van de Woningwet in 1901, de Tweede Wereldoorlog en de invoering van Vinex en het Bouwbesluit begin jaren '90. Nieuwbouwwijken onderscheiden zich bijvoorbeeld met pioniers als Scholekster (*Haematopus ostralegus*) en Putter (*Carduelis carduelis*). Deze soorten vestigen zich bij het ontstaan van een nieuwbouwwijk. De open grond en het prille successiestadium van de vegetatie trekt deze pioniersoorten aan en meestal verdwijnen ze weer als de wijk volledig is ingericht en niet meer voldoet aan de biotoopeisen van deze soorten. Oude stadskernen en vooroorlogse wijken zijn, vanwege de ouderdom van de bebouwing, rijker aan huizenbroeders, zoals Gierzwaluw (*Apus apus*), Kauw (*Corvus monedula*) en Stadsduif (*Columba livia*) dan Vinexlocaties. Elk van de negen wijktypen heeft een eigen karakteristieke mix van deze vogelgildes; deze vormt de vogelgemeenschap. De referentiebeelden van deze vogelgemeenschappen helpen ons met kwaliteitsbewaking van de zg. basiskwaliteit van het stedelijk gebied. Bij basiskwaliteit voor natuur gaat het om drie complexen van randvoorwaarden: milieutechnische kwaliteit, inrichting van een gebied en duurzaam gebruik. Bescherming van vogels en hun leefgebied moet gericht zijn op een duurzame situatie in de toekomst. Vogelbescherming Nederland promoot het behoud van een 'basiskwaliteit voor natuur' als fundament onder het beschermen van de Nederlandse vogels.

Soortbescherming in het stedelijk gebied

Het stedelijk milieu is dus een verrassend veelzijdig leefgebied voor vogels, waar met gerichte aandacht zinvol beschermingswerk is te verrichten. Voor weinig plekken binnen

de stedelijke omgeving geldt natuur als prioritaire bestemming, en dat maakt dat het werk van natuurbescherming vooral is gericht op het behoud van soorten door het realiseren en veiligstellen van de basiskwaliteit.

In de rest van dit artikel zal de nadruk liggen op het gilde van de huizenbroeders. Deze is immers het meest kenmerkend voor de stedelijke omgeving als leefgebied voor vogels; huizenbroeders komen buiten het stedelijk gebied weinig voor. De eerder beschreven indeling van wijktypen verschaft nieuwe inzichten in het voorkomen van de meest uitgesproken stadsvogel en huizenbroeder: de Gierzwaluw (zie ook Cilllessen, dit nummer). De hoogste dichtheid bereikt de Gierzwaluw in vooroorlogse woonwijken met gesloten huizenblokken, zogenaamde arbeiderswijken, en in historische stadskernen. Juist in deze wijktypen laat de Gierzwaluw een dalende trend zien (MUS-data). Het leefgebied verandert: door renovatie en stedelijke vernieuwing verdwijnen de nestplaatsen. Daartegenover stellen we vast dat nieuwe steden, zoals Zoetermeer en Almere, worden ontdekt door Gierzwaluwen. Dat is een hoopvolle constatering voor de Gierzwaluw, want het is een biotoop dat in oppervlakte groeit. Bedreigde vogels die in nestkasten nestelen kunnen in de regel rekenen op een warme belangstelling van natuurbeschermers, zo ook de Gierzwaluw. Het aanbieden van kunstmatige nestplaatsen, zoals nestkasten en neststenen, is voor deze soort zeer effectief. Ingemetselde neststenen zijn bovendien een duurzame oplossing voor het probleem van het afnemend aantal nestplaatsen in gebouwen. Er blijken opvallende verschillen te zijn in het aantal jongen en uitgevlogen jongen tussen natuurlijke (onder dakpannen e.d.) en kunstmatige nestplaatsen, waarbij kunstmatige nestplaatsen in het algemeen veel beter scoren (Wortelboer, 2015).

Het aanbieden van nestgelegenheid in de menselijke omgeving is niet nieuw, al is de betekenis ervan in de loop van de eeuwen wel veranderd. Hing men in de Middeleeuwen spreuwenpotten op uit culinaire interesse, sinds het einde van de negentiende eeuw vanuit het oogpunt van natuurbe-

scherming. In de loop van de afgelopen eeuw zijn nestkasten ontwikkeld voor tal van verschillende soorten holenbroeders; bekende voorbeelden zijn nestkasten voor Koolmees (*Parus major*), Pimpelmees (*Cyanistes caeruleus*) en verschillende soorten uilen en roofvogels waaronder de succesvolle Slechtvalk (*Falco peregrinus*). Een goed onderbouwde schatting, gebaseerd op onderzoek onder de Nederlandse bevolking uitgevoerd in opdracht van Vogelbescherming in 2015, leert ons dat in Nederland momenteel rond twee miljoen nestkasten hangen.

Naast het breed uitdragen van beproefde beschermingsproducten, zoals nestkasten en neststenen, ontwikkelde Vogelbescherming Nederland de Vogelvide. Dit is een innovatieve nestgelegenheid voor Huismussen onder de eerste pannentijer ter hoogte van de dakvoet. Inmiddels zijn tenminste 11500 woningen in Nederland voorzien van de Vogelvide (foto 1). Daarnaast werden enkele beproefde succesvolle nieuwe nestgelegenheden voor stadsvogels uit de ons omringende landen geïntroduceerd in Nederland. Zo werd, naar voorbeeld van het Duitse Schwalbenhaus, in juni 2008 de eerste Nederlandse huiszwaluwtil geplaatst. In broedseizoen 2015 telde ons land 139 tillen, waarvan inmiddels 15% in gebruik is genomen door Huiszwaluwen (*Delichon urbicum*) (foto 2).

Bereiken van basiskwaliteit stadsnatuur

Bescherming door het bieden van nestgelegenheid in nestkasten etc. is echter niet voldoende. De Huismus laat zien dat gewone soorten in slechts enkele decennia sterk achteruit kunnen gaan en in de gevarenzone kunnen komen. Dit zegt alles over de veranderingen in de toestand van hun leefgebied. Grootschalige ontwikkelingen grijpen zodanig om zich heen dat ook de meest algemene soorten het moeilijk kunnen krijgen.

Het bereiken van een aanvaardbaar niveau basiskwaliteit stedelijke natuur is niet vanzelfsprekend. Naast het aanbieden van nestplaatsen, moet ook de functionele leefomgeving waar vogels voedsel en veiligheid vinden in orde zijn en de factoren die dat negatief beïnvloeden moeten worden

gekeerd. Vaak worden echter onnodig nadelige beslissingen genomen voor vogels, zoals het grootschalig bestraten van grondoppervlakte of het ongeschikt maken van gebouwen als nestplaats voor vogels. Een stakeholderanalyse uitgevoerd in opdracht van Vogelbescherming in 2008 leert dat het vooral een kennislacune en geen onwil is. Ook de keuzes die individuele bewoners maken bij de inrichting van hun tuin, hebben direct invloed op de basiskwaliteit van het stedelijk gebied. Van de ruim 7,2 miljoen woningen in Nederland heeft 5,5 miljoen woningen een tuin. Alle tuinen in Nederland vormen bij benadering een oppervlakte gelijk aan vijf maal de Oostvaardersplassen. Van de tuinen is 40% bestraat en slechts 10% van de tuinen wordt beheerd zonder chemische bestrijdingsmiddelen. Wanneer we de minimumeisen voor een vogelvriendelijke tuin definiëren als de combinatie van twee hoge groen elementen (zoals een boom, een struik of een begroeiende schutting), twee lage groen elementen (zoals een gazon, een border of een vijver) én tenminste één bewuste handeling voor vogels (zoals een voedersilo of nestkast), dan telt ons land 1,7 miljoen vogelvriendelijke tuinen. Dat is bijna een derde deel van de particuliere tuinen in Nederland. Het verbeteren van de biotoop voor stadsvogels in de eigen tuin heeft dan ook een dubbel voordeel: de directe bescherming voor de stadsvogels, en het draagvlak dat men kweekt voor bescherming. In de eigen tuin maken mensen immers kennis met vogels en zien direct de positieve invloed van eenvoudige ingrepen als het ophangen van een nestkast of het aanbieden van voer.

Het voeren van vogels is een controversieel onderwerp, waarover veel is geschreven (Berthold & Mohr, 2006). In Nederland staat het voeren van vogels nog steeds een beetje in een kwaad daglicht: je mag het best doen als je het leuk vindt, maar het voegt niets toe. Echter, de vogelstand in Europa is de laatste eeuw enorm veranderd, niet in de laatste plaats veroorzaakt door de mens, en dan met name de landbouwactiviteiten. Dit treft het leef- en voedselgebied van vogels (Berthold & Mohr, 2006). Onder andere door het grootschalig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen als onkruidbestrijdingsmiddelen en biociden, zoals neonicotinoïden die vanwege hun systemische werking worden ingezet ter bestrijding van insecten, is het voedselaanbod van vogels dramatisch afgenomen. Tegenwoordig zitten onkruidbestrijdingsmiddelen zelfs

Foto 2. In juni 2008 werd de eerste Nederlandse huiszwaluwtil geplaatst in Biddinghuizen. Een huiszwaluwtil is niet meer dan een dak op een paal, dat nestgelegenheid biedt aan de Huiszwaluw. Door lokale, voornamelijk particuliere initiatieven groeide het aantal huiszwaluwtilen in Nederland explosief, van 12 in 2009, naar 139 in 2015. Het gebruik wordt gemonitord door een groep gedreven vrijwilligers. Zij stelden vast dat het bezettingspercentage groeide van 7,5% van 81 tillen in 2012 naar 15,1% van 139 tillen in broedseizoen 2015 (de Jong & van Berkel, 2015). Dat is nog steeds niet hoog, maar het bezettingspercentage is in drie jaar tijd wel verdubbeld en de verwachting is dat dit nog enkele jaren zal blijven toenemen nu de soort deze nieuwe plekken heeft ontdekt (foto: Jip Louwe Kooijmans)

vermengd in het voegzand voor bestrating. Het voeren van vogels helpt de vogelstand, maar is geen duurzaam alternatief. In 2015 nam de Tweede kamer het besluit om vanaf begin 2016 het vermijdbaar gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op alle verharde oppervlakten te verbieden. Vanaf 2017 wordt dit verbod uitgebreid naar onverharde oppervlakten in niet-landbouwgebieden. Op termijn moeten gebieden zoals wegen, pleinen en andere infrastructuur, en voor de groene buitenruimte, zoals parken, bossen én tuinen dus zonder gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen kunnen worden beheerd. Met dit besluit is een duurzame aanpak geborgd als onderdeel van de dagelijkse praktijk. Hiervan zullen niet alleen mensen maar ook vogels profiteren, omdat door het verbannen van gif de basis van het voedselweb kan herstellen. Hierdoor komt de basiskwaliteit natuur dichterbij.

Toekomst van de stad

Met betrekking tot het stedelijke milieu zijn er drie groepen vogels te onderscheiden: aan de stad gebonden soorten, soorten die zich goed kunnen aanpassen, maar ook andere biotopen kennen en soorten die niet passen in het stedelijk gebied. Huizenbroeders zoals Gierzwaluw, Slechtvalk en Huismus, waarvan vrijwel de volle-

dige populatie zich voortplant binnen de grenzen van de bebouwde kom, zijn de vogelsoorten die in eerste instantie zullen profiteren van een actieplan voor stadsvogels. Andere vogelsoorten, zoals Merel of Koolmees, die leven in verschillende biotopen en in staat zijn om zich aan te passen aan het leven in het stedelijk milieu, zullen profiteren van de gerealiseerde basiskwaliteit van stadsnatuur. Het Birdlife-principe 'Keep the Common Birds Common' is nadrukkelijk van toepassing op deze groep vogels. Tot slot zijn er soorten waarvan de biotoopeisen niet passen binnen het stedelijk gebied. Veelal grondbroeders, zoals Nachtzwaluw (*Caprimulgus caprimulgus*) die bovendien veel rust verlangen in hun rust- en voedselareaal.

Deze indeling is echter niet statisch. Onder invloed van veranderende opvatting over de inrichting van het stedelijk gebied, verandert ook de samenstelling van de vogelbevolking. Vogelsoorten die men aanvankelijk niet binnen de bebouwde kom verwacht, kunnen het binnen afzienbare tijd succesvol koloniseren. De Grauwe gans (*Anser anser*) bijvoorbeeld dreigde vijftig jaar geleden als broedvogel uit Nederland te verdwijnen en er werd zelfs gesproken over een herintroductieprogramma. Tegenwoordig wordt bij stadsuitbreiding standaard waterretentie aangelegd en is oppervlaktewater veel

schoner dan een halve eeuw geleden; in de voetsporen van die ontwikkelingen is de Grauwe gans bezig aan een opmars binnen de bebouwde kom. Het einde van de opmars lijkt nog niet in zicht. Het voorkomen in nieuwbouwwijken in Laag Nederland is eerder regel dan uitzondering; de Grauwe gans is in dit wijktype zelfs even talrijk als de uitgesproken stadsvogels Huismus en Gierzwaluw. Naast de Grauwe gans zijn verschillende andere vogelsoorten bezig met de kolonisatie van het stedelijk gebied. Zeer aansprekend is de vestiging van de Scholekster in de stad. Groenstroken, sportvelden en andere terreinen met grote gazons bieden een geschikt voedselgebied en daken bieden een veilige broed-

Foto 3. Scholeksternest op vier hoog in Amsterdam-west. Uit lopend onderzoek van B. Dijkstra & R. Dille-rop in Assen en omgeving blijkt onder andere dat het broedsucces van de stedelijke broedparen hoger is dan in het omringende landelijk gebied (foto: Jip Louwe Kooijmans).

plek (foto 3). Het urbane deel van de totale Nederlandse scholeksterpopulatie is nog gering, slechts 4% van de landelijk broedpopulatie. Uit lopend onderzoek in Assen blijkt dat Scholeksters vanuit het buitengebied nog steeds de stad in trekken én dat het broedsucces van de stedelijke broedparen hoger is dan in het omringende landelijk gebied. Recentelijk zijn ook de eerste dakbroedende Kleine plevieren (*Charadrius dubius*) vastgesteld in Nederland.

Voor vogels en mensen

Het is duidelijk dat stedelijke milieus een complexe samenstelling zijn van leefgebieden en gebruikers. Tal van stakeholders – bestuurders, bouwers & bewoners – maken talloze beslissingen die relevant kunnen zijn voor de bescherming van vogels (Snep et al., 2015). De bevolking groeit, op 22 maart 2016 verwelkomden wij de 17 miljoenste inwoner van Nederland, maar niet alleen het aantal inwoners ook het landgebruik per persoon groeit. De invloed van de urbanisatie op vogelgemeenschappen is groot en zal blijven toenemen. Onder invloed van ontwikkelingen in bouwtechniek en veranderende denkbepelden over ruimtelijke ordening verandert de stedelijke omgeving en daarmee de kansen en bedreigingen voor vogels. Er zijn veel stedelijke opgaves, zoals waterretentie, klimaatadaptatie, volksgezondheid en leefbaarheid waarvoor groene oplossingen bestaan die gunstig zijn voor mensen én vogels. Met multifunctioneel landgebruik en interdisciplinaire samenwerking is basiskwaliteit te realiseren. Een goede vogelstand in de stedelijke omgeving staat symbool voor de kwaliteit van onze eigen leefomgeving.

Literatuur

Aronson, M.F.J., F.A La Sorte, C.H. Nilon, M. Katti, M.A. Goddard, Ch.A. Lepczyk, P.S. Warren, N.S.G. Williams, S. Cilliers, B. Clarkson, C. Dobbs, R. Dolan, M. Hedblom, S. Klotz, J. Louwe Kooijmans, I. Kühn, I. MacGregor-Fors, M. McDonnell, U. Mörtberg, P. Py ek, S. Siebert, J. Sushinsky, P. Werner & M. Winter, 2013. A global analysis of the impacts of urbanization on bird and plant diversity reveals key anthropogenic drivers. *Proceedings B, London*.
Bertold, P. & G. Mohr, 2006. Vögel füttern – aber richtig. Kosmos.
Blair, R.B., 1996. Land use and avian species diversity along an urban gradient. *Ecological Applications*.
Jong, W. de & W. van Berkel, 2015. De Nederlandse Huiszwaluwvillen in 2015. Uitgave in eigen beheer.

Kwak, R.G.M. & J. Louwe Kooijmans, 2009. Stadsvogelbalans 2009. Vogelbescherming Nederland.

Louwe Kooijmans, J., 2014. Stadsvogels in hun domein. KNNV uitgeverij.

Marzluff, J.M., R. Bowman & R. Donnelly, 2001. Avian ecology and conservation in an urbanising world. Springer.

Snep, R.P.H., J. Louwe Kooijmans, R.G.M. Kwak, R.P.B. Foppen, H. Parsons, M. Awasthy, H.L.K. Sierdsema, J.M. Marzluff, E. Fernandez-Juricic, J. de Laet & Y. van Heezik, 2015. Urban bird conservation: presenting stakeholder-specific arguments for development of bird-friendly cities. Springer Urban ecosystems.
Wortelboer, R., 2015. Gierzwaluwen nader bekeken: 10 jaar waarnemingen met camera's bij nesten. Limosa.

Summary

10 years of urban bird conservation

The House sparrow became Red Listed in The Netherlands in 2004 and this drew attention to the fact that cities were rapidly degrading as bird habitat. This gave rise to a conservation program for urban birds. The action plan on urban bird conservation has two goals: improve cities as a habitat for birds and engage citizens by giving the opportunity to act. BirdLife Netherlands/VBN stands for the conservation of all indigenous birds and their habitat. Reality shows that even the most common bird, House sparrow, can be endangered within decades, as its urban habitat has deteriorated. Therefore VBN promotes the 'basic quality of nature', in order to keep the common birds common. A benchmark for urban birds shows the relative species richness of a location. For both the benchmark and the state of the urban birds, the bird species are lumped in 'guilds' not based on biological family but on landscape use. In this way the guilds give a direct implication of the conservation measurements needed in a certain location e.g. city.

L.H. Louwe Kooijmans
 Vogelbescherming Nederland
 Boulevard 12
 3707 BM Zeist
Jip.louwekooijmans@vogelbescherming.nl

Drs R.G.M. Kwak
 Vogelbescherming Nederland
 Boulevard 12
 3707 BM Zeist

J. Schoppers
 Sovon
 Toernooiveld 1
 6525 ED Nijmegen